

„КРАДЕЦЪТ НА ПРАСКОВИ“ НА ЕМИЛИЯН СТАНЕВ – ТЕМИ, ПРОБЛЕМИ, СЮЖЕТ И КОМПОЗИЦИЯ (ИЗСЛЕДВАНЕ НА ЕМОЦИИТЕ В ОБРАЗА НА ЕЛИСАВЕТА)

Корнелия Василева

Професионална гимназия по електротехника и електроника – Пловдив

В настоящата статия ще бъде представен иновативен подход при преподаване на учебния материал по български и литература в VIII клас. Спецификата на новото „информационно“ поколение и съвременните тенденции в европейските образователни политики, а именно въвеждането на „трансверсалното образование“ и „трансверсалните часове“, поражда необходимостта от осъвременяване на методологията в обучителния процес по български език и литература. „Разчупването“ на традиционния модел на обучение се реализира посредством компилирането на интерактивни и иновативни методи на преподаване, базирани на дигиталните умения и компетенции и разнородни електронни ресурси.

Компютърните технологии все по-динамично и трайно навлизат в ежедневието ни, като променят коренно всяка сфера на приложение. Те се превръщат в атрибут на глобалното информационно общество, в основата на което е младото поколение. Това поражда необходимостта от осъвременяване на методологията на преподаване в часовете по български език и литература посредством разнообразни иновативни и интерактивни форми на обучение. Тук не става дума за заместване на преподавателя с компютъра, а за вплитане на електронни технологии в обучителния процес по български език и литература, за съчетаването им с иновативни педагогически средства и подходи и за повишаване на практическите ползи от обучението с цел то да бъде адекватно на нуждите на съвременното „информационно“ поколение и новите образователни тенденции, а именно: „трансверсално обучение – трансверсални часове“⁽¹⁾. Целите на тези нови образователни тенденции са практическите ползи от обучението, които в случая се свеждат до:

- развиване и прилагане на практика на дигитални умения на учениците;
- използване на интернет ресурси;
- систематизиране и подбор на информация от глобалната информационна мрежа;
- подобряване на качеството на екипната организация на учебната дейност;

- развиване на комуникативните умения;
- надграждане и придобиване на нови литературни знания;
- развиване на творческото мислене и креативност.

Използването на информационни, дигитални, комуникационни технологии и интернет в съчетание с иновативните преподавателски методи и подходи модернизират обучителния процес по български език и литература и дават възможност на учениците:

- да повишат и развият мотивацията си за учене посредством естествения интерес към дигиталните технологии;
- да използват целенасочено и смислово редуцирано информационните ресурси в интернет пространството;
- да извлекат практическите ползи от обучението по български език и литература, като ги комбинират с паралелното развитие на дигитални компетенции;
- да реновират и модернизират обучителната среда;
- да усвоят и развият умения за извличане, редуциране и систематизиране на информация по конкретен литературен проблем;
- да придадат гъвкавост на параметрите на обучителния процес като време, място, скорост на обучение и източници на информация;
- да развиват умения за работа в екип като членове на единна обучителна електронна общност, като в същото време оценят личния си принос в екипната работа;
- да превърнат общия обучителен процес в персонално насочен ангажимент в зависимост от личните си обучителни специфики;
- да поемат лична отговорност за своето обучение;
- да се превърнат от пасивни в активни участници в обучителния процес по български език и литература;
- да разгърнат творческия си и новаторски потенциал;
- да проявят креативността си с оглед съчетаването на разнопосочни предметни области.

Основната цел на въведените и приложени иновации е не да изместят живия контакт между учителя (учителя) и обучавания (ученика), а да бъде комбиниран традиционният подход на преподаване с интерактивни и иновативни педагогически методи и подходи, с дигитални знания и умения, които са и практически приложими. По този начин затвореният тип обучение ще придобие гъвкавост и независимост по отношение на време, място и средства. Принадените стойности ще се отразят рефлексивно върху:

- полагане основите на „трансверсалното образование“ и „трансверсалните учебни часове“ чрез установяване на разнопосочни междупредметни връзки;

- повишаване качеството на учебно-възпитателния процес;
- повишаване ефективността и достъпността на обучението, като се обхващат всички типове обучаеми: активни и рефлекторни обучаеми, обучаеми, които се нуждаят от визуализация и/или вербализация на учебното съдържание, рационални и интуитивни обучаеми, обучаеми, които възприемат знанието последователно или глобално, обучаеми, които възприемат еднократно материала, и такива, които обичат повторения;
- повишаване степента на усвояване на учебния материал по български език и литература;
- изместване центъра на тежестта от даването на знания в готов вид към тяхното самостоятелно овладяване чрез ново познание, нова дейност, ново общуване (до степен на емпатия);
- улесняване достъпа до образование независимо от време, място и условия;
- изграждане на гъвкав модел на обучение по български език и литература, адекватен на възможностите и нуждите на съвременното информационно поколение.

В случая преподавателят остава водеща фигура в образователния процес, като изпълнява и координираща функция.

Базисни **интерактивни технологии**, приложени в подготовката и представянето на съответния учебен материал, са:

1. „Облачни технологии“ – DROPBOX²⁾;
2. презентации с POWERPOINT³⁾;
3. работа с EXCEL⁴⁾/ PAINT⁵⁾.

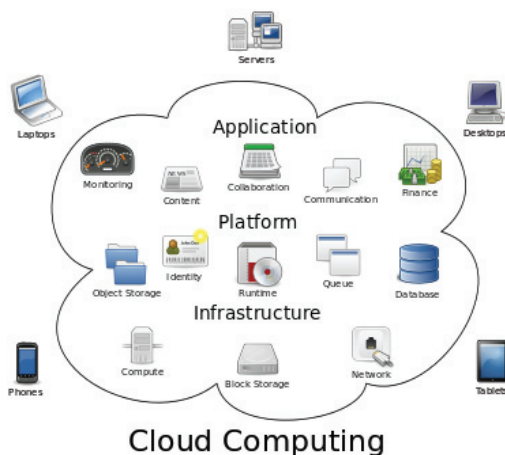
Интерактивни педагогически методи, приложени в разработените урочни единици, са:

- „пирамида“⁶⁾;
- „панелна дискусия“⁷⁾;
- „мозъчна карта“⁸⁾.

Предложеният модел на обучението по български език и литература напълно отговаря на потребностите и интересите на младото „информационно“ поколение, като адекватно ги съчетава с образователната им потребност.

„Облачните технологии“ – DROPBOX, позволяват прилагането на нови обучителни методи и разширяват начина на използване на информационните системи и бази данни от обучаемите в часовете по български език и литература. Те включват хостинг на данни, приложения, комуникации и услуги в центрове за данни, което им позволява да се използват от всяко устройство, навсякъде и по всяко време, стига да има интернет връзка. Освен това позволяват по-добри възможности за съвместна работа в екипи и работа от разстояние, тъй като цялата релевантна информация се достъпва, обработва, споделя и осъвременява в интернет. Ползите

от облачните технологии са многоаспектни, като се акцентира върху повишената гъвкавост, адаптивност и независимост от системите (фиг. 1).

Фигура 1

Събран и обработен в „облака“, учебният материал се презентира чрез **POWERPOINT**. Визуализацията приковава вниманието на обучаемите, а учителят (учителят), посредством методите „пирамида“, „панелна дискусия“ и „мозъчна карта“ и чрез визуализация на графични изображения в EXCEL, в края на часовете изведе съпоставителни графики, онагледяващи поляризацията на емоциите в образа на Елисавета в „Крадецът на праскови“.

Подходящ способ за онагледяване са и **ДИАГРАМИТЕ**, които се използват за показване на серия от числови данни в графичен формат, за да се улесни възприемането на количествени данни и зависимостите между различни серии данни. След като се създаде дадена диаграма, може да се променя всеки един от нейните елементи – начина на показване на осите, да се добави заглавие на диаграмата, да се премести или скрие легендата, да се покажат допълнителни нейни елементи. В зависимост от спецификите на различните видове диаграми (колонна, линейна, кръгова, стълбовидна, площна, точкова и др.) се избира най-подходящата, която да онагледява поляризацията на емоциите в образа на Елисавета в повестта „Крадецът на праскови“ на Емилиян Станев (фиг. 2).

Видове диаграми

Excel предлага 14 вида диаграми, всяка от които има варианти. За да се представят по-ясно и прегледно данните трябва да се избере най-подходящия вид.

Най-често използваните диаграми са следните:

1. Линейна
3. Стълбовидна
2. Кръгова
4. С хоризонтални ивици

Фигура 2

Спецификите на линейната диаграма се оказват напълно адекватни и приложими за нуждите на настоящото литературно изследване (фиг. 3):

Фигура 3

Линейна диаграма разпределя данните на категорията равномерно по хоризонталната ос и всички данни с числова стойност равномерно по вертикалната ос. Те могат да изобразяват непрекъснати данни в течение на времето, зададени спрямо обща скала, така че са идеални за показване на хода на данните през равни интервали или в течение на времето. В линейната диаграма категориите са разпределени равномерно по хоризонталната ос (частите на повестта), а всички данни на стойностите са разпределени равномерно по вертикалната ос (емоциите).

Разработеният модел на часове по български език и литература върху повестта „Крадецът на праскови“ на Емилиян Станев е обособен в три последователни модула, обхващащи пет учебни часа.

I. Подготвителен модул – основан на работата в DROPBOX и изготвянето на презентации чрез POWERPOINT върху предварително разпределени теми от урока.

II. Същински модул – представяне на презентациите и извеждане на план на урока към съответните тематични единици на базата на „пирамида“, „панелна дискусия“ и „мозъчна карта“.

III. Заключителен модул – обобщаване на систематизираната информация; изследване върху поляризацията на емоциите в образа на Елисавета чрез извеждане на съпоставителни линейни диаграми.

I. Подготвителен модул, основан на работата в DROPBOX и изготвянето на презентации чрез POWERPOINT

Дейности

1. Самостоятелен прочит на откъсите от повестта „Крадецът на праскови“, поместени в учебника по литература за VIII клас, издателство „Булвест 2000“.

2. Учителят разделя класа на 4 екипа и поставя персонални за всеки екип теми, който да разработят и представят под формата на презентации (POWERPOINT). Дава насоки във връзка с основните акценти, които трябва да бъдат засегнати при подготовката на темата. Задава времевата рамка, в която трябва да се подготвят отделните екипи:

– I екип (от №1 до №6 включително): Историческото време в повестта „Крадецът на праскови“.

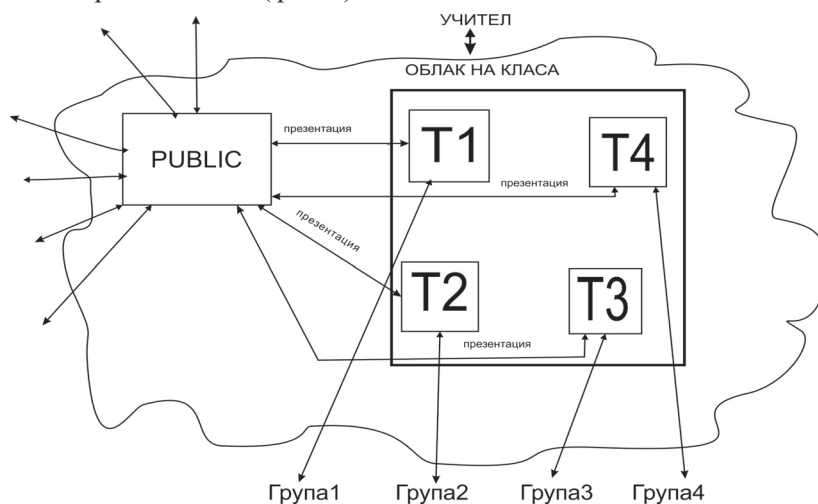
– II екип (от №7 до №12 включително): Образите на Елисавета и Полковника.

– III екип (от №13 до №18 включително): Образът на Елисавета.

– IV екип (от №19 до №24 включително): Образът на Иво Обретенович.

3. Учениците във всеки екип сами разпределят задачите си и организират работата в групата, като използват за комуникация социалните мрежи – Facebook, Skype, „облака на класа“ в DROPBOX, или организират работата си в реални комуникативни ситуации. Работейки по зададения модел, учениците използват огромна база данни от глобалното интернет пространство, редуцират необходимата им информация и я систематизират според нуждите на конкретната си задача, развиват уменията си за работа в екип и стават част от единна обучителна общност, развиват творческия си потенциал и го прилагат на практика.

4. Изработените презентации биват публикувани в „облака на класа“ в DROPBOX и подготвени за представяне от съответните екипи ученици, ангажирани с конкретната тема (фиг. 4).

Фигура 4

II. Същински модул – представяне на презентациите и извеждане на плановете на уроците към съответните тематични единици на базата на „пирамида“, „панелна дискусия“ и „мозъчна карта“ (5 часа).

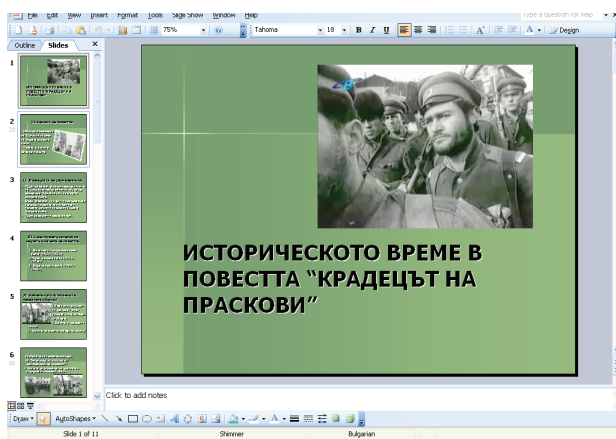
Първи час: „Историческото време в „Крадецът на праскови“.

Дейности:

1. Учителят извежда темата – **„Историческото време в повестта „Крадецът на праскови“ на Емилиян Станев. Войната като изпитание за човешката общност“**, и дава кратки сведения за историческите събития, поместени в повестта.

2. ЕКИП 1 представя изготвената презентация в рамките на 10 мин., а останалата част от класа, въз основа на предварителния прочит на откъсите,

поместени в учебника, и наблюдаваната презентация, изготвят предложения за план-тезис.

Фигура 5

3. След представянето на темата учителят прави обобщения и чрез въпроси за обратна връзка съвместно с учениците изготвят систематизиран план на урока (изображение 1).

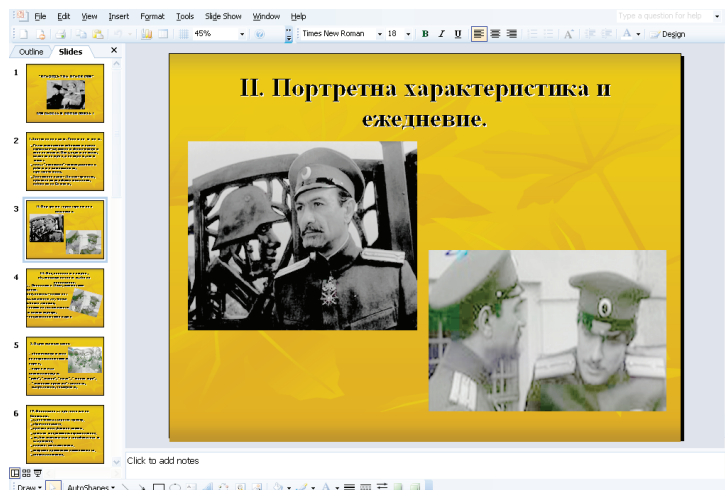

Изображение 1

Втори час: „Елисавета и Полковникът“

Дейности:

1. Учителят извежда втората тема от цикъла разработки върху „Крадецът на праскови“ – „Елисавета и Полковникът“.
2. ЕКИП 2 представя своята презентация, а останалата част от класа, на базата на предварителния прочит на откъсите, поместени в учебника, и на наблюдаваната презентация, изготвят предложения за план-тезис (фиг. 6).

Фигура 6

3. След представянето на темата учителят прави обобщения и чрез въпроси за обратна връзка съвместно с учениците изготвят систематизиран план на урока.

Трети час: „Образът на Елисавета“

Учениците от ЕКИП 3 представят в DROPBOX разработената от тях тема (изображение 2).

Изображение 2

Класът разработва план-тезис върху текущата тема и учителят поставя задача (изображение 3)

Изображение 3

– да се изведат **ключови думи**, които да онагледяват чувствата на Елисавета към Полковника във всеки един от откъсите на повестта. Изведените ключови думи се записват на „Паркинг на идеите“, който впоследствие се превръща в база за изготвяне на линейна диаграма, чиято цел е да проследи промените в емоционалната нагласа на Елисавета спрямо Полковника.

Провежда се обсъждане на начина, по който трябва да бъде направена линейната диаграма: хоризонталната Х-ос се използва за нанасяне на частите на повестта (от I до XII част), а върху вертикалната У-ос се нанасят изведените ключови думи, обобщаващи емоциите, които изпитва Елисавета към Полковника.

Учителят поставя задача за домашна работа учениците да изготвят диаграми в EXEL или PAINT, проследяващи промените в емоциите на Елисавета към Полковника.

Четвърти и пети час: „Образът на Иво Обретенович“. Изследване върху поляризация на емоциите в образа на Елисавета

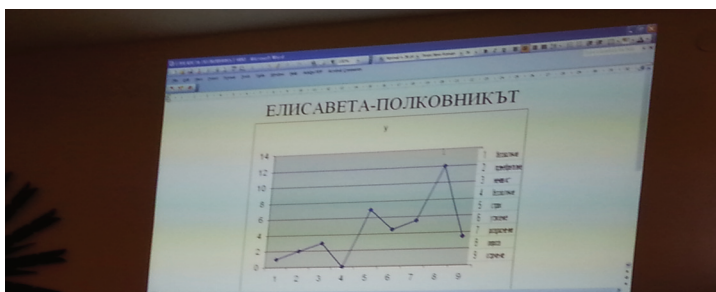
В началото на часа учителят проверява домашната работа.

Ученик записва изведените ключови думи за емоциите, които са точки по У-оста, а други двама представят изготвената от тях линейна диаграма за емоциите и чувствата, които изпитва Елисавета към Полковника в хода на сюжетното развитие (изображение 4).

Изображение 4

Така изведените стойности (ключови думи – части на повестта), свързани в линейна диаграма, изобразяват променливата крива на отрицателните емоции, които изпитва Елисавета към Полковника във всяка част на повестта „Крадецът на праскови“ (фиг. 7).

Фигура 7

Представената линейна диаграма онагледява как се променя отношението на героинята и допълнително визуализира тези емоционални промени, като ги прави достъпни и разбираеми за учениците. Включването на дигитални умения в подготовката на урока по литература стимулира креативността на учениците, дава им нов поглед върху разбирането на литературната творба и способства за развитието и на други компетенции – дигитални, математически, работа в екип и др.

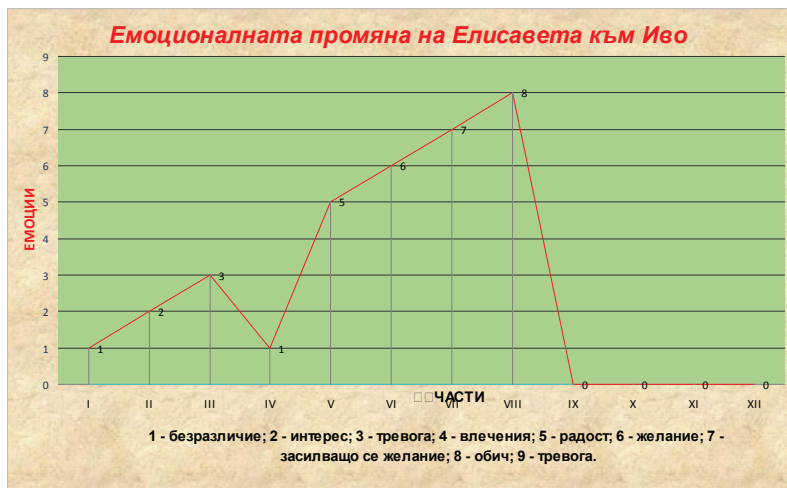
Последният ЕКИП 4 представя образа на Иво Обретеневич, като поставя и акцент върху възникването и развитието на любовното чувство между Иво и Елисавета (изображение 5).

Изображение 5

След представянето на учениците учителят поставя задача по аналогичен начин те сами да изведат ключовите думи, които този път да акцентират върху развитието

на любовното чувство между Елисавета и Иво Обретеневич. След обсъждане и записване на предложените ключови думи на „Паркинг на идеите“ учителят извежда диаграма, онагледяваща тези емоционални промени (графика 1).

Графика 1

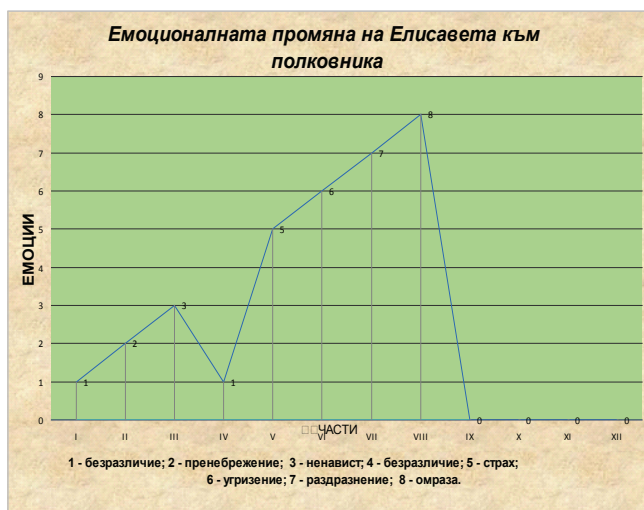
Всяка от изведените в легендата емоции от съответната част бива подкрепена от учениците с пример от сюжета на повестта.

Използването на този подход предполага учениците да са запознати със съответното произведение, за да могат да изведат емоциите на персонажа и да ги обобщят с една ключова дума.

Изготвянето на самата диаграмата, от друга страна, развива дигиталните им компетенции и по нетрадиционен начин ги обвързва с литературните познания, като им предоставя интересен и лесен начин за работа върху основните композиционни моменти в повестта, сюжетната последователност и отношенията между персонажите.

III. Заключителен модул – обобщаване на систематизираната информация; изследване върху поляризацията на емоциите в образа на Елисавета чрез извеждане на съпоставителни линейни диаграми.

В заключителната част учителят извежда двете диаграми (емоциите на Елисавета към Полковника и емоциите на Елисавета към Иво) едновременно, като поставя задача на учениците да проследят пресечните точки между тях (графика 2 и графика 3).

Графика 2

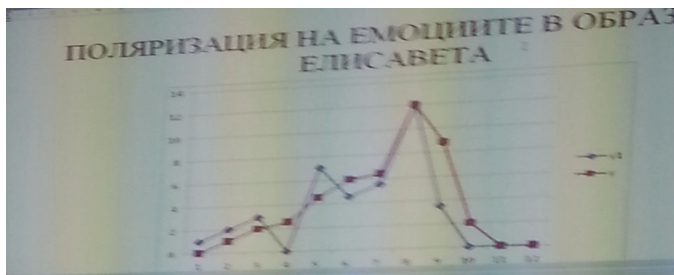

Графика 3

Учениците правят обобщения на базата на двете диаграми и въз основа на съпоставителен анализ стигат до заключението, че в един и същи момент от сюжетното развитие Елисавета изпитва както отрицателни емоции спрямо Полковника, така и положителни спрямо Иво Обретенович.

Учителят обобщава направените изводи, като ги онагледява с линейна диаграма

Поляризацията на емоциите в образа на Елисавета (изображение 6).

Изображение 6

„Иновативният“ модел на подобен тип урочни единици и разнопосочните предметни връзки с информационни технологии, дигитални технологии, математическа грамотност и базови исторически познания поставят основите за модернизирани и преход към най-новите европейски образователни тенденции, а именно: „трансверсално обучение“ – „трансверсални часове“.

По този начин учениците се превръщат в активна страна в собственото си образование и осъзнават индивидуалната си отговорност, както и практическите ползи от обучението.

В този динамичен процес ролята на учителя остава водеща. Той е „медиатор“ в процеса на усвояване на учебния материал и способства за изграждането на нов тип отношения учител – ученик, но и на нов тип отношение ученик – ученик и ученик – познания и умения.

Изградените в хода на образователния процес единни обучителни електронни общности – „облаци на класа“ и създадените електронни ресурси, ще могат да бъдат прилагани и впоследствие и ще разширят възможностите на обучението по български език и литература. Вследствие на това ще бъдат създадени безгранични „контейнери“ от знания и контакти, достъпни за голяма група обучаеми, от всяко място и по всяко време, които ще бъдат използвани за повишаване на индивидуалната ефективност и качество на обучение по български език и литература.

БЕЛЕЖКИ

1. „Трансверсално образование“ – „трансверсални часове“ – образование, което се свързва с обучението, базирано на проучването и изследователската работа на групи и на реализиране на широк аспект междупредметни връзки, които имат практическо приложение в ежедневието.

2. DROPBOX – облачно хранилище на данни, собственост на компанията Dropbox Inc., даващо възможност на потребителите да съхраняват данните си на сървъри в облак и да ги споделят с други потребители в интернет. Технологиията е базирана на синхронизация на данните.
3. POWERPOINT – Microsoft PowerPoint е програма за изработване на презентации, направена от Microsoft. Тя е част от Microsoft Office пакета. Работи под Microsoft Windows и Mac OS.
4. EXCEL – Microsoft Excel е програма за електронни таблици, част от MS Office – пакета, създаден от Microsoft. Excel позволява ефикасно да се обработват и съхраняват списъци от данни, да се извършват изчисления, да се създават отчети и диаграми.
5. PAINT – Paint (или Paintbrush for Windows) е опростена програма за рисуване, която е включена във всички версии на Microsoft Windows. Тя за първи път представила рисуването на компютър. Често е наричана още MS Paint и Microsoft Paint. Тя отваря и запазва файлове като Windows bitmap (24-битови, с 256 [цвят]а, с 16 цвята, всички с разширението .bmp), JPEG, GIF (без поддръжка на анимации или прозрачност, въпреки че Windows 98 версията, ъпгрейднатата версия от Windows 95 и Windows NT 4.0 версията ги поддържали), PNG (без alpha blending) и TTF (без поддръжката на няколко страници). Програмата може да работи в цветен режим или в двуцветен черно-бял режим, но няма режим в скалата на сивото. Заради простотата си това приложение бързо станало един от най-използваните инструменти на ранните версии на Windows.
6. „Пирамида“ е метод за събиране на информация, резултат от индивидуална работа, работа в двойка, четворка, осмица и т.н.
7. „Панелна дискусия“ – работа в подгрупи, като всяка група получава специфична задача, дискусия върху част от общия проблем. Решението на комплексния проблем е сбор от отделните решения на проблемите в подгрупите.
8. „Мозъчна карта“ – представлява диаграми, използвани за визуално представяне на информация (идеи, задачи, цели), свързани чрез ключова дума или идея. Могат да се използват за генериране, структуриране и нагледно представяне на идеи, както и като помощно средство за обучение и организиране на информация, разрешаване на конкретен проблем или вземане на решения.

ЛИТЕРАТУРА

Вълканова, В., Г. Дерменджиева (2006). *Интерактивността в учебния процес*. София.

<http://office.microsoft.com/bg-bg/excel-help/HP001233728.aspx>

<http://blog.icn.bg>

<http://bglog.net/Obrazovanie>

REFERENCES

Valkanova, V., G. Dermendzhieva (2006). *Interaktivnostta v uchebniya protses*. Sofiya.
<http://office.microsoft.com/bg-bg/excel-help/HP001233728.aspx>
<http://blog.icn.bg>
<http://bglog.net/Obrazovanie>

EMILIYAN STANEV'S "THE PEACH THIEF" – SUBJECT, PROBLEMS, AND STRUCTURE (AN INQUIRY INTO EMOTIONS IN ELISAVETA'S IMAGE)

✉ **Mrs. Korneliya Vasileva**
Vocational School of Electrical Engineering and Electronics
26, Peshtersko Shose St.
4000 Plovdiv, Bulgaria
E-mail: vasilevaneli@abv.bg